

УДК 330

Косач І.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій
Чернігівського національного технологічного університету

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В АПК НА ОСНОВІ ПРОЄКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

STRATEGIC MANAGEMENT OF ENTREPRENEURIAL INTEGRATION PROCESSES IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX ON THE BASIS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP PROJECTS

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розгляду питання концептуальних засад розроблення системи стратегічного управління процесами підприємницької інтеграції в АПК на основі державно-приватного партнерства. Розглянуто сутність стратегічного управління інтеграційними процесами в АПК в контексті реалізації проєктів державно-приватного партнерства. Визначено його актуальність за умов становлення відносин на основі державно-приватного партнерства. Розглянуто основні параметри системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах державно-приватного партнерства за допомогою системного аналізу. Запропоновано агреговану структуру вищезазначеної системи стратегічного управління.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, інтеграційна структура, стратегічне управління, агропромисловий комплекс, система, підприємницька інтеграція.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена рассмотрению вопроса концептуальных основ разработки системы стратегического управления процессами предпринимательской интеграции в АПК на основе государственно-частного партнерства. Рассмотрена сущность стратегического управления интеграционными процессами в АПК в контексте реализации проектов государственно-частного партнерства. Определена его актуальность в условиях становления отношений государственно-частного партнерства. Рассмотрены основные параметры системы стратегического управления интеграционными процессами на основе государственно-частного партнерства с помощью системного анализа. Предложена агрегированная структура вышеуказанной системы стратегического управления.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, интеграционная структура, стратегическое управление, агропромышленный комплекс, система, предпринимательская интеграция.

ANNOTATION

The article is devoted to consideration of the conceptual basis of the strategic management system of entrepreneurial integration processes based on a public-private partnership in the agro-industrial complex. The essence of strategic management of integration processes in the agro industrial complex in the context of realization of public-private partnership projects has been considered. Its relevance in conditions of public-private partnership has been determined. The main parameters of the strategic management system of integration processes based on public-private partnership have been considered according to system analysis. The aggregated structure of strategic management system has been determined.

Keywords: public-private partnership, integration structure, strategic management, agro-industrial complex, system, business integration.

Постановка проблеми. В процесі розв'язання задач управління інтеграційними процесами в

пріоритетних галузях економіки для країни, що перебуває на етапі соціально-економічної трансформації, згідно з проведеними дослідженням, можливими є такі альтернативні підходи:

1) підхід, заснований на пріоритетній ролі держави як головного суб'єкта регулювання соціально-економічних процесів;

2) підхід, заснований на поєднанні можливостей держави та бізнесу з метою реалізації вибраних цілей розвитку пріоритетних сфер національної економіки.

До переліку стратегічних напрямів розвитку вітчизняної економіки відноситься агропромисловий комплекс, який виступає основою формування та стабілізації системи продовольчої безпеки. Важливим є той факт, що Україна характеризується надзвичайно сприятливими економічними та природними умовами для розвитку сільського господарства і має великий споживчий ринок продуктів харчування. У вирішенні проблем подальшого розвитку АПК актуальності набувають становлення та вдосконалення відносин, що побудовані на засадах державно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики впровадження та розвитку відносин ДПП присвячені праці багатьох вітчизняних учених, серед яких необхідно відзначити Б. Данилишина, Н. Бондар, І. Брайловського, Н. Бутенко, М. Забаштанського. Наукову базу в площині розвитку інтеграційних процесів в АПК становлять теоретичні та прикладні розробки таких вітчизняних учених-економістів, як, зокрема, В. Андрійчук, Н. Вдовенко, О. Гальцова, П. Саблук, В. Савченко. Компаративний аналіз еволюції наукових підходів до управління процесами в системі національної економіки свідчить про пріоритетність діалектики відносин держави та бізнесу як предмета дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Економічна модернізація процесів підприємницької інтеграції в АПК України передбачає активізацію діяльності перш за все суб'єктів малого та середнього бізнесу. Під час дослідження процесів підприємницької інтеграції в АПК недостат-

ньо уваги вчені приділяють залученню підприємств малого бізнесу, тоді як їхній потенціал у вітчизняній національній економіці реалізується недостатньо, хоча має переваги щодо розв'язання масштабних соціально-економічних проблем розвитку АПК порівняно з іншими економічними суб'єктами, зокрема агрохолдингами.

Мета статті полягає у формуванні системи стратегічного управління інтеграційними процесами в АПК в контексті становлення та подальшого розвитку відносин державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення сприятливого ділового клімату для розвитку підприємництва стає ключовим завданням як для національної економіки загалом, так і для вітчизняного АПК зокрема. По-перше, підприємства малого бізнесу вносять значний вклад у стабілізацію соціальної ситуації в АПК, пом'якшуючи найбільш гострі проблеми, які пов'язані зі зростанням соціальної напруженості та забезпеченням зайнятості населення. По-друге, суб'єкти малого бізнесу виробляють і постачають широкий спектр товарів і послуг, створюють нові ринки. По-третє, розвиток малого бізнесу сприяє підвищенню загальноекономічної ефективності, виступаючи субпідрядником держави, беручи участь у розв'язанні проблем розвитку інфраструктури та забезпечення продовольчої безпеки, гнучко реагуючи на зміну кон'юнктури. Зазначені переваги функціонування суб'єктів малого підприємництва фактично є позитивними зовнішніми ефектами для інших суспільних груп, підвищуючи сукупний суспільний добробут. З іншого боку, зайвий адміністративний тиск на функціонування малих форм підприємництва не тільки завдає прямої шкоди їх діяльності (збільшуються прямі та непрямі витрати), але й блокує позитивні зовнішні ефекти для всієї економіки та соціальної сфери країни. Ми пропонуємо вдосконалити державну політику у сфері АПК, яка повинна містити блок заходів захисту дрібнотоварних виробників, їхнього розвитку за рахунок партнерської взаємодії з орієнтацією на забезпечення продовольчої безпеки.

Проблеми недостатньої активізації процесів агропромислової інтеграції із залученням суб'єктів малого підприємництва за вітчизняних умов значною мірою обумовлені нерозвиненістю механізмів державного впливу на господарське середовище з метою підвищення його активності та сприйнятливості до нововведень. Стратегічне управління інтеграційними процесами на засадах ДПП пропонується розглядати як вираження системного підходу до обґрунтування принципів та методів їхнього формування та впровадження, що в контексті управлінської діяльності доцільно розглядати як сукупність управлінських рішень, спрямованих на забезпечення перспектив реалізації механізму ДПП

в агропромисловому виробництві з формуванням відповідних інтеграційних підприємницьких агропромислових структур на засадах державно-приватного партнерства (ІПАС_{дпп}) як об'єкта трансформації інтеграційних процесів та суб'єкта безпосередньої реалізації проектів ДПП [1]. Отже, в центрі уваги стратегічного управління інтеграційними процесами в АПК на засадах ДПП на сучасному етапі розвитку національної економіки знаходиться завдання взаємодії органів влади та суб'єктів малого та середнього підприємництва і господарств населення, а перспективним завданням цього процесу ми пропонуємо утворення ІПАС_{дпп}, які здатні скласти конкуренцію великим агропромисловим формуванням на вітчизняному агропродовольчому ринку.

Таким чином, розглядаючи перспективи імплементації відносин ДПП у процес підприємницької інтеграції в АПК, говоримо про доцільність формування системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП, що дає змогу одночасно досягнути таких цілей:

1) економічна (забезпечення зростання виробництва продукції підприємств малого та середнього бізнесу АПК і залучених до інтеграційного процесу домогосподарств; досягнення максимального прибутку та рентабельності за наявної сукупності видів підприємницької діяльності);

2) ринкова (підсилення ринкових позицій малих сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, кооперативів та господарств населення; забезпечення стабільності функціонування в ринковому середовищі; обґрунтування нових видів підприємницької діяльності для розвитку інтеграційних процесів, підвищення ефективності функціонування та забезпечення стійкого росту та розвитку інтегрованих структур);

3) соціальна (підвищення рівня зайнятості та якості життя населення сільських територій);

4) інноваційно-інвестиційна (отримання доступу до впровадження інноваційних проектів, оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів малого підприємництва в АПК);

5) екологічна (відновлення стану навколишнього природного середовища).

Вихідними положеннями стратегічного управління інтеграційними процесами в АПК на засадах ДПП є обмеження застосування адміністративно-директивних важелів регуляторного впливу та орієнтація на створення економічних та інституціональних умов впровадження ДПП і розвитку на їх основі суб'єктів малого підприємництва. Оскільки внаслідок потужних процесів агрохолдингізації вітчизняного АПК області втрачають вплив на результати діяльності сільськогосподарських та переробних підприємств і не можуть гарантувати продовольчу безпеку на місцевому рівні, доцільною є концентрація зусиль центральних органів влади на створенні

та вдосконаленні нормативно-правового забезпечення, досягненні взаємної координації та обміну між суб'єктами господарювання щодо заходів політики сприяння формуванню відносин ДПП та розвитку малого підприємництва, що стає актуальним у зв'язку з пріоритетами сучасної політики децентралізації управління.

Забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів формування ППАС_{дпп} вимагає активного цілеспрямованого впливу на зовнішнє та внутрішнє середовище з метою формування досить сприятливих умов досягнення поставлених цілей. Вихідним елементом прийняття стратегічних рішень щодо формування ППАС_{дпп} має бути врахування національних цілей розвитку АПК, згідно з якими повинна відбуватись інтеграція суб'єктів. При цьому базовим елементом управління процесами формування ППАС_{дпп} виступають проекти державно-приватного партнерства, що реалізуються в зонах стратегічних інтересів національної економіки.

З огляду на необхідність вирішення окреслених проблем та досягнення поставлених цілей перспективи функціонування системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП розкриваються за умов поєднання системного, синергетичного та інституціонального підходів. Вектор розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві на основі реалізації проектів ДПП тісно пов'язаний з усіма сферами соціально-економічного життя суспільства (зайнятність, міграція, рівень життя населення) та знаходиться на перетині цілей і напрямів реалізації податкової та фінансової політики, політики

стратегічного управління розвитком АПК та політики у сфері управління державною власністю. Отже, агропромислова інтеграція в АПК знаходиться під впливом різноманітних процесів та явищ в економіці, спрямованих на стабілізацію системи національної економіки та продовольчої безпеки країни.

Дослідження соціально-економічних зв'язків, процесів та явищ разом з природними компонентами, що є невід'ємною складовою функціонування агропромислового виробництва, за допомогою системного аналізу є однією з вимог матеріалістичної діалектики та системного підходу.

Системний аналіз в сучасній науці визначається залежно від постановки завдання його використання, сфери застосування, ступеня ентропії та рівня формалізації. Так, А. Холл під системним аналізом розуміє «інтеграцію, синтез розгляду різних сторін явища або об'єкта» [2]. За твердження С. Опнера, «системний аналіз не пов'язаний із завданням отримання знань, а становить лише використання методів науки для розв'язання практичних проблем управління та переслідує мету раціоналізації процесу прийняття рішень» [3]. Таким чином, з точки зору системного аналізу система стратегічного управління інтеграційними процесами в агропромисловому комплексі на засадах ДПП (ССУП_{дпп}) розглядається як складна система, що містить комплекс взаємодіючих елементів, які сприяють трансформації процесів підприємницької інтеграції в АПК в нову площину, базисом якої є реалізація відносин ДПП з метою розвитку суб'єктів малого підприємництва та

Таблиця 1

Системний аналіз параметрів ССУП_{дпп}

Параметри і поняття	Сутність і зміст
Система стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП (ССУП _{дпп})	ССУП _{дпп} є складною системою, що містить комплекс взаємодіючих елементів, які сприяють трансформації процесів підприємницької інтеграції в АПК в нову площину, базисом якої є реалізація відносин ДПП з метою розвитку суб'єктів малого підприємництва та забезпечення продовольчої безпеки.
Структура системи	Сукупність компонентів системи, що знаходяться в певній підпорядкованості та узгоджують цілі національної економіки, галузеві та регіональні цілі забезпечення розвитку агропромислового виробництва та продовольчої безпеки.
Зв'язки системи	Інформаційні та документальні потоки в системі між її підсистемами та компонентами для прийняття та координації рішень у сфері управління інтеграційними процесами в АПК.
Вхід	Синергетичний потенціал ДПП.
Вихід	Трансформація інтеграційних процесів, становлення відносин ДПП в агропромисловому виробництві, реалізація проектів ДПП, розвиток малих підприємств.
Зовнішнє середовище	Система національної економіки, ринок, органи державної влади, що здійснюють регулюючий вплив.
Спосіб прийняття управлінських рішень	Партнерська взаємодія, єдність політичного та господарського управління, диференційований підхід до суб'єктів та об'єктів інтеграційного процесу на засадах ДПП.
Зворотній зв'язок	Потреби та пріоритети системи національної економіки та АПК, вимоги ринку.
Активатори системи	Конкурентне середовище, прагнення інших господарюючих суб'єктів зміцнити позиції на ринку.
Деактиватори системи	Інституціональне середовище, нормативно-правова база, податкова база.
Поведінка системи	Спосіб взаємодії ССУП _{дпп} з основними компонентами системи національної економіки.

Джерело: розробка автора

забезпечення продовольчої безпеки. Згідно з вищезазначеним ми пропонуємо виділити такі параметри ССУП_{дпп} (табл. 1).

Виходячи з вищезазначеного та орієнтуючись на визначені в табл. 1 параметри, під архітектурою системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП ми пропонуємо розуміти сформовану базову сукупність підсистем та елементів, зв'язки та відносини між якими здійснюються згідно з визначеними принципами та системними детермінантами.

Використання положень системно-інституціональної методології дають нам можливість запропонувати таку агреговану схему формування та реалізації ССУП_{дпп}, яка складається з декількох підсистем (рис. 1).

З урахуванням характеру взаємозв'язків та виявлених можливостей і пріоритетів визначається провідна тенденція розвитку вищезазначеної системи стратегічного управління, іманентно їй властива. Подібні тенденції згадуються в працях Є. Князевої та С. Курдюмова, Б. Прикін

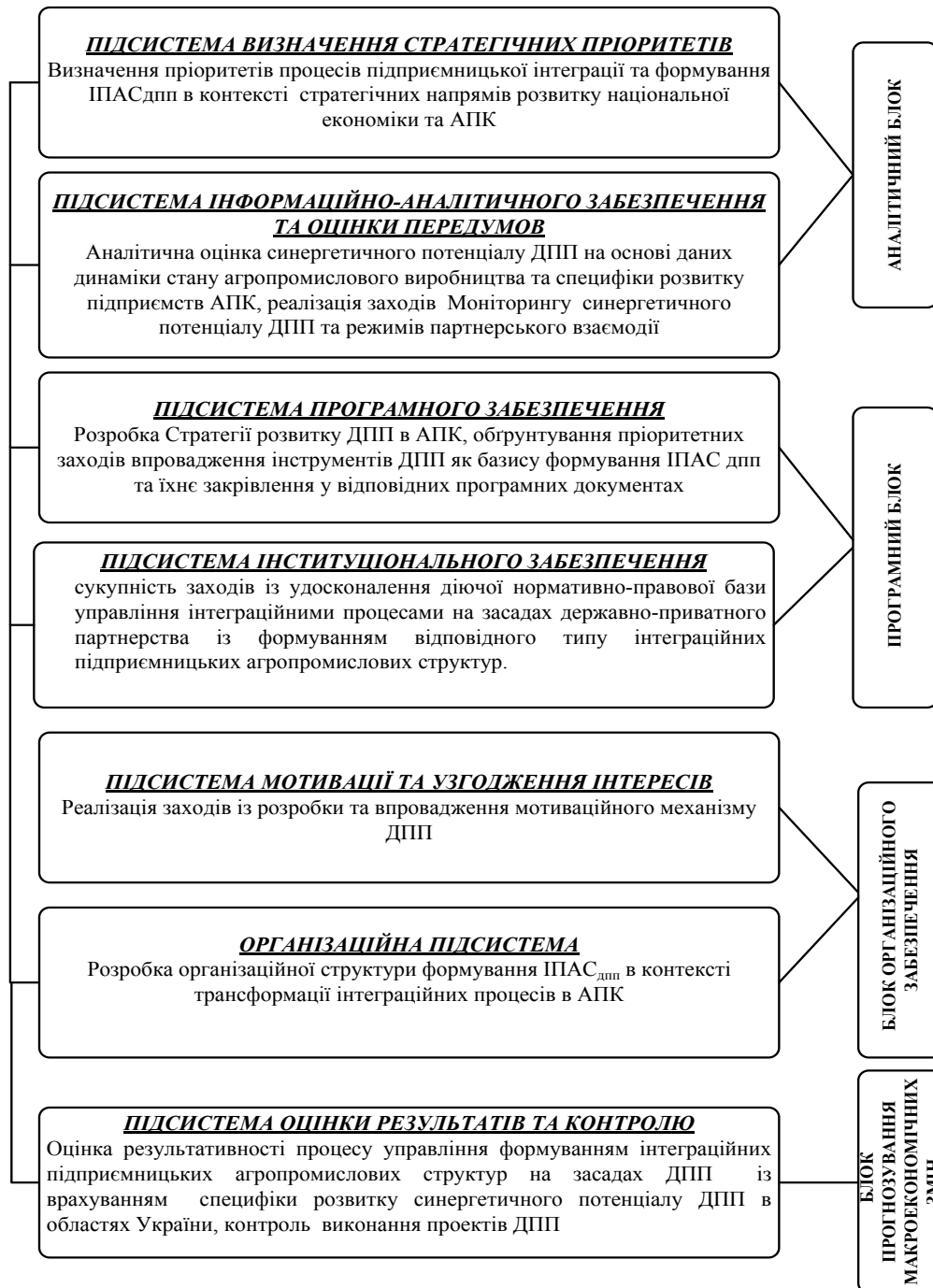

Рис. 1. Агрегована структура системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП

Джерело: авторська розробка

називає їх градієнтом [4]. Знаючи параметри цієї тенденції (вектор розвитку) у процесі ідентифікації зовнішніх факторів впливу на систему, які відповідають параметрам цієї тенденції, аналізу впливу змін факторів, можна ефективно здійснити процес стратегічного управління за умов нестабільності розвитку відповідної надсистеми, якою виступає національна економіка.

Кожен з потенційних учасників партнерської взаємодії (як держава, так і господарюючий суб'єкт) здійснює пошук партнера згідно з мотиваційними факторами, метою та наявним потенціалом ДПП, а отже, елементи й параметри системи разом з умовами її обміну містять всі можливі варіанти розв'язання синергетичної ситуації, в якій кожен з партнерів здійснює цілеспрямований пошук в системі «простір – час». Вибір варіанта взаємодії детермінується сформованою аттрактор-структурою. Таким чином, структура системи стратегічного управління інтеграційними процесами на засадах ДПП вважається нами структурою-аттрактором, елементи якої здатні нівелювати деструктивний вплив неузгодженості дій держави та приватного сектору, а також факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на трансформацію процесів підприємницької інтеграції в АПК та формування ІПАС_{дпп}.

Отже, формування та реалізація процесів підприємницької інтеграції в АПК на засадах ДПП мають бути структуризованими, що забезпечить послідовність вирішення завдань для досягнення поставлених цілей, а від структурного наповнення системи стратегічного управ-

ління вищезазначеними процесами залежить безпосередньо формування ІПАС_{дпп}.

Висновки. Отже, стратегічне управління інтеграційними процесами на засадах ДПП з формуванням ІПАС_{дпп} як результату ми пропонуємо розглядати у вигляді системи окремих видів управлінської діяльності, спрямованих на забезпечення функціонування та розвитку ІПАС_{дпп} в інтересах досягнення поставлених перед нею цілей та цілей національної економіки загалом. В процесі реалізації запропонованої системи забезпечується виконання завдань як стратегічного характеру, які стосуються формування та розвитку ІПАС_{дпп}, так і тактичного характеру, які пов'язані з підтриманням стійкості та взаємодії всіх елементів ІПАС_{дпп} в процесі її функціонування та реалізації відповідних проектів ДПП.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Косач І., Гонта О. Особливості формування інтеграційних підприємницьких агропромислових структур в контексті відносин державно-приватного партнерства. Науковий вісник Полісся. 2017. Вип. 1 (1). С. 25–29.
2. Скітер І., Ткаленко Н., Трунова О. Методи прийняття управлінських рішень. Чернігів: ЧДІЕУ, 2011. 248 с.
3. Оптнер С. Системный анализ для решения проблем бизнеса и промышленности (System Analysis for Business and Industrial Problem Solving System Analysis for Business and Industrial Problem Solving). Москва: Концепт, 2006. 206 с.
4. Князева Е., Курдюмов С. Синергетика: начала нелинейного мышления. Общественные науки сегодня. 1993. № 2. С. 38–51.